

**UCHWAŁA NR X/156/2025
RADY MIASTA GLIWICE**

z dnia 6 lutego 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Miejskiego programu rozwoju pieczy zastępczej dla miasta Gliwice na lata 2025–2027”

Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.), art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 49) oraz art. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1461), na wniosek Prezydenta Miasta

**Rada Miasta Gliwice
uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjąć „Miejski program rozwoju pieczy zastępczej dla miasta Gliwice na lata 2025–2027” w brzmieniu według załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Gliwice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z mocą wsteczną od dnia 1 stycznia 2025 r.

Przewodniczący Rady Miasta
Gliwice

Marek Pszonak

Załącznik do uchwały Nr X/156/2025
Rady Miasta Gliwice
z dnia 6 lutego 2025 r.

MIEJSKI PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ DLA MIASTA GLIWICE NA LATA 2025–2027

Spis treści

I. Wprowadzenie	3
II. Podstawy prawne Programu	4
III. Diagnoza obszaru pieczy zastępczej w Gliwicach.....	4
1. Rodzinna piecza zastępcza.....	4
2. Instytucjonalna piecza zastępcza.....	9
3. Usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej	10
4. Wsparcie finansowe udzielane rodzinom zastępczym	11
IV. Adresaci Programu	15
V. Realizatorzy i partnerzy Programu	16
VI. Analiza SWOT	16
VII. Założenia programowe – cele, działania i wskaźniki realizacji	17
VIII. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej	23
IX. Limity rodzin zastępczych	24
X. Plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej	24
XI. Źródła finansowania programu.....	24
XII. Monitoring i ewaluacja programu	24
XIII. Załącznik: Karta monitoringu realizacji Programu.....	24

I. Wprowadzenie

Rodzina jest podstawową komórką życia społecznego i najważniejszym środowiskiem wychowawczym dziecka. Każde dziecko ma prawo do wychowywania się w miłości, poszanowaniu i poczuciu bezpieczeństwa. Rodzina powinna przekazywać dziecku odpowiednie wzorce moralne, a także budować w nim poczucie własnej wartości. Nie zawsze rodzice biologiczni są w stanie zapewnić dziecku prawidłową opiekę i wychowanie. W sytuacjach, kiedy bezpieczeństwo małoletnich jest zagrożone, zachodzi potrzeba zorganizowania środowiska zastępczego, najbardziej zbliżonego do naturalnego, takiego, w którym dziecko pod opieką rodziny zastępczej, przy wsparciu koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i specjalistów pracy z rodziną będzie miało szansę na wyrównanie deficytów powstałych na skutek zaniedbań środowiska rodzinnego. Piecza zastępcza daje podopiecznym możliwość wychowywania się w rodzinie. Stały opiekun zapewnia wychowankowi poczucie bezpieczeństwa oraz dba o jego potrzeby. Taka sytuacja pozwala lepiej poznać dziecko, jego problemy oraz nawiązać z nim więzi emocjonalne, co prowadzi do najważniejszego – zbudowania relacji. Obserwacja prawidłowego modelu rodziny uczy na nowo ról społecznych, daje godny przykład do naśladowania, zwiększa szansę na nowy start. Więzi emocjonalne zbudowane z rodzicami zastępczymi przekładają się w późniejszym życiu na poczucie własnej wartości oraz w ogromny sposób wpływają na poczucie przynależności. Prawidłowo funkcjonująca rodzina zapewnia dziecku odpowiednie warunki bytowe, możliwości rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego oraz zaspokaja jego istotne potrzeby życiowe.

Opracowanie i realizacja 3-letnich programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych, jest zadaniem własnym powiatu wynikającym z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. „Miejski program rozwoju pieczy zastępczej dla miasta Gliwice na lata 2025–2027” jest kontynuacją programu realizowanego w poprzednich latach. Program określa zakres niezbędnych zadań i wyznacza kierunki działań zmierzających do ograniczenia liczby dzieci pozbawionych właściwej opieki ze strony rodziny biologicznej. Nadrzędną ideą, która przyświecała tworzeniu niniejszego programu, było dobro dziecka, poszanowanie jego podmiotowości i prawa do wychowywania się w rodzinie, która jest najlepszym środowiskiem dla jego prawidłowego rozwoju.

Specyficzna więź uczuciowa łącząca członków rodziny sprawia, że rodzina staje się naturalnym i niezastąpionym środowiskiem życia, rozwoju i wychowania młodego człowieka. Dzieci pozbawione możliwości wychowywania się w rodzinie, w atmosferze miłości i zrozumienia, mają prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa, a jedną z form czasowej całkowitej opieki dla dzieci pozbawionych pieczy rodziców biologicznych jest rodzina zastępcza. Z kolei usamodzielniający się pełnoletni wychowankowie rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych potrzebują pomocy i wsparcia w procesie usamodzielnienia, w tym pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

Misją programu jest rozwój i profesjonalizacja rodzinnej pieczy zastępczej w Gliwicach, doskonalenie systemu wspierania rodziny i rozwój warunków do indywidualnej pracy z dzieckiem oraz wzmocnienie ww. systemu poprzez wsparcie rodzin zastępczych i pracowników organizatora. Zadania określone w programie na lata 2025–2027 i sposoby ich realizacji są dostosowane do lokalnych potrzeb, oparte na posiadanych zasobach instytucjonalnych i osobowych oraz ewentualnej pomocy merytorycznej i materialnej ze strony podmiotów zewnętrznych – jednostek samorządowych wyższego szczebla, organizacji, instytucji i osób fizycznych. Grupą docelową Programu są rodziny zastępcze (spokrewnione, niezawodowe, zawodowe, rodzinne domy dziecka), dzieci umieszczone w pieczy zastępczej oraz osoby działające w obszarze pieczy zastępczej.

II. Podstawy prawne Programu

Program został stworzony w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r.,
- ustawę o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.,
- ustawę o przeciwdziałaniu przemocy domowej z dnia 29 lipca 2005 r.,
- kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.,
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 6 listopada 2023 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej,
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 30 października 2023 r. w sprawie mieszkań treningowych i wspomaganych.

Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej i deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej są zgodne z dokumentami programowymi Unii Europejskiej, z których wynika, iż realizacja usług społecznych ma co do zasady ograniczyć konieczność sprawowania opieki instytucjonalnej. Kierunki te zostały wyznaczone m.in. w ogólnoeuropejskich wytycznych dotyczących przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności. W „Strategii rozwoju województwa śląskiego »Śląskie 2030«” jako nadrzędny cel określono wysoką jakość usług społecznych, w tym dostęp do usług wspierających funkcjonowanie rodziny. Działania planowane do realizacji w „Miejskim programie rozwoju pieczy zastępczej dla miasta Gliwice na lata 2025–2027” zapisane są wprost w „Programie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie śląskim na lata 2021–2030”.

III. Diagnoza obszaru pieczy zastępczej w Gliwicach

1. Rodzinna piecza zastępcza

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej na terenie miasta Gliwice jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach. Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem, która sprawowana jest w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. Jest to przejściową, okresową formą opieki nad dzieckiem. W rodzinach zastępczych umieszcza się dzieci, których rodzice zostali trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich lub gdy władza ta została im ograniczona. Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu i po uzyskaniu zgody rodziców zastępczych. Rodzina zastępcza, przyjmując dziecko pod swoją opiekę, dba o jego rozwój fizyczny i intelektualny, zaspokaja potrzeby zarówno w sferze materialno-bytowej, jak i emocjonalnej. Angażuje się w proces kształcenia, pogłębia zainteresowania, organizuje wypoczynek wakacyjny. Pokazuje, jak tworzyć więzi, dbać o innych i o siebie. Najkrócej mówiąc, wypełnia obowiązki rodzicielskie wobec dziecka, dla którego tworzy rodzinę zastępczą. Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- a) rodzina zastępcza spokrewniona;
- b) rodzina zastępcza niezawodowa;
- c) rodzina zastępcza zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego, i zawodowa specjalistyczna;
- d) rodzinny dom dziecka.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka mogą – na ich wniosek – być wspierane przez rodziny pomocowe, na zasadach określonych w art. 73–75 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

- a) Rodzina zastępcza spokrewniona – zakładana jest przez najbliższych krewnych, np. dziadków czy dorosłe rodzeństwo. Zazwyczaj dzieje się tak, gdy biologiczni rodzice zmarli lub zostali pozbawieni praw rodzicielskich.
- b) Rodzina zastępcza niezawodowa – składa się z krewnych niebędących wstępniymi lub rodzeństwem dziecka bądź osób niespokrewnionych z dzieckiem. W odróżnieniu od innych rodzajów rodzin zastępczych nowi rodzice nie rezygnują ze swojej pracy, co oznacza, że nie pobierają także wynagrodzenia za pełnienie funkcji rodziny zastępczej.
- c) Rodzina zastępcza zawodowa – rodzaj rodziny zastępczej, w którym jeden z rodziców rezygnuje z pracy zawodowej, aby w pełni poświęcić się wychowywaniu dzieci, za co otrzymuje wynagrodzenie.
- d) Rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna – podejmuje się opieki nad dziećmi z niepełnosprawnościami fizycznymi i intelektualnymi oraz dziećmi na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jak również małoletnimi matkami z dziećmi. W tym przypadku jeden z rodziców rezygnuje z pracy, aby zapewnić specjalistyczną opiekę i wsparcie podopiecznym. Rodzina zastępcza specjalistyczna otrzymuje wynagrodzenie i dodatkowe wsparcie w celu skutecznego wychowania jednego lub dwóch dzieci.
- e) Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego – tutaj dzieci umieszczane są na czas potrzebny do ustabilizowania ich sytuacji życiowej. Ten okres nie przekracza jednak 4 miesięcy. W szczególnych przypadkach, za zgodą opiekuna rodziny zastępczej, czas ten może zostać przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego dotyczącego: powrotu dziecka do swojej rodziny, przysposobienia lub umieszczenia w innej rodzinie zastępczej. Do pogotowia rodzinnego dziecko przyjmuje się na podstawie orzeczenia sądu, jeśli zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, albo na wniosek rodziców dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.
- f) Rodzina pomocowa – mogą nią być małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, które zostały odpowiednio przeszkolone. Rodziną pomocową zostają także rodziny zastępcze niezawodowe, rodziny zastępcze zawodowe lub prowadzące rodzinny dom dziecka – w tych przypadkach opiekunowie mogą przyjąć pod swoją opiekę dziecko bez względu na to, iloma podopiecznymi już się zajmują. Pobyć dzieci w rodzinie pomocowej nie może przekraczać 2 miesięcy.
- g) Rodzinny dom dziecka – to forma rodzinnej pieczy zastępczej, w której może przebywać jednocześnie nie więcej niż 8 dzieci. Jest tworzony przez małżonków lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej.

Dane statystyczne dotyczące pieczy zastępczej

Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej jako alternatywnego środowiska wychowawczego generuje potrzebę tworzenia bazy lokalowej dostosowanej do potrzeb prowadzenia rodziny zastępczej zawodowej lub rodzinnego domu dziecka. W związku z powyższym niezbędna staje się pomoc ze strony miasta w zakresie poszukiwania i modernizacji lokali, tak aby spełniały wymogi do opieki nad dziećmi, a także dostosowania ich do potrzeb dzieci umieszczanych w pieczy

zastępczej oraz rodzin zastępczych. Osoby decydujące się na pełnienie funkcji rodziny zastępczej nie zawsze dysponują lokalem o dużym metrażu przystosowanym pod względem architektonicznym do potrzeb wielodzietnej rodziny.

Tabela 1. Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie miasta Gliwice w latach 2021–2023

ROK	Liczba rodzin zastępczych		
	Rodzina zastępcza spokrewniona	Rodzina zastępcza niezawodowa	Rodzina zastępcza zawodowa i RDD
2021	143	69	23
2022	133	52	22
2023	134	57	24

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe WRiSPZ za lata 2021–2023 – stan na 31 grudnia

Tabela 2. Zestawienie umieszczeń nowych dzieci w pieczy zastępczej w latach 2020–2024

Liczba dzieci nowo umieszczonych w pieczy zastępczej w poszczególnych latach (dane za cały rok)							
Lp.	Rodzaj pieczy zastępczej – instytucjonalna	2020	2021	2022	2023	2024	Uwagi
1.	Umieszczenia w domach dziecka w Gliwicach	14	18	13	31	19	Okres umieszczenia w pieczy: styczeń–wrzesień
2.	Umieszczenia w domach dziecka poza Gliwicami	5	4	6	0	0	Okres umieszczenia w pieczy: styczeń–wrzesień
Rodzaj pieczy zastępczej – rodzinna		2020	2021	2022	2023	2024	Uwagi
3.	Umieszczenia w zawodowych rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka	38	59	59	57	36	Okres umieszczenia w pieczy: styczeń–wrzesień
4.	Umieszczenia w niezawodowych rodzinach zastępczych	3	11	7	10	6	Okres umieszczenia w pieczy: styczeń–wrzesień
5.	Umieszczenia w spokrewnionych rodzinach zastępczych	22	33	29	13	11	Okres umieszczenia w pieczy: styczeń–wrzesień

Źródło: Dane własne OPS

Tabela 3. Liczba dzieci umieszczonych w poszczególnych typach rodzin zastępczych w latach 2021–2023

ROK	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej			SUMA
	Rodzina zastępcza spokrewniona	Rodzina zastępcza niezawodowa	Rodzina zastępcza zawodowa i RDD	

2021	161	79	113	353
2022	177	74	119	370
2023	179	81	143	403

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe WRiSPZ za lata 2021–2023 – stan na 31 grudnia

Tabela 4. Przyczyny umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej w okresie 2021–2023 z podziałem na lata

Lp.		W rodzinach zastępczych spokrewnionych			W rodzinach zastępczych niezawodowych			W rodzinach zastępczych zawodowych i RDD		
		2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
1.	Lata	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
2.	Liczba dzieci ogółem	161	177	179	79	74	81	113	119	143
Przyczyny umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej w okresie 2021–2023 z podziałem na lata	sieroctwo	3	3	3	2	2	4	0	0	0
	pólsieroctwo	15	15	17	5	3	6	0	2	0
	uzależnienie rodziców	58	61	60	32	31	32	31	35	40
	przemoc w rodzinie	3	3	3	3	1	1	15	15	17
	bezzradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	61	74	76	23	25	28	57	55	69
	niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	3	10	9	4	4	3	0	7	7
	długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	10	3	4	4	4	3	7	0	1
	ubóstwo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	bezrobocie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	1	1	1	1	1	1	0	0	0
	Inne powody, w	6	7	6	5	3	3	2	5	8

	tym cudzoziemcy									
	małoletnie matki	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe WRiSPZ za lata 2021–2023 – stan na 31 grudnia

Tabela 5. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej – stan na 31 grudnia

Rok	Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w poszczególnych latach
2021	6
2022	6
2023	9

Źródło: Dane własne OPS

Zrealizowane zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2021–2023

Zapewnienie wsparcia i pomocy osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą poprzez podejmowanie poniższych działań:

- realizacja superwizji indywidualnych i grupowych dla rodzin zastępczych;
- informowanie rodzin zastępczych o bezpłatnych szkoleniach, konferencjach;
- organizowanie spotkań okolicznościowych (mikołajki, festyn z okazji dnia rodzicielstwa zastępczego) dla dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej i integrowanie z dziećmi z instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- zapewnienie wsparcia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej;
- zapewnienie i udzielanie rodzinom zastępczym specjalistycznego poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego;
- zatrudnienie w zawodowych rodzinach zastępczych osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich;
- zapewnienie pomocy prawnej, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- organizowanie spotkań z przedstawicielami Rady Rodzin Zastępczych, w trakcie których omawiane były bieżące potrzeby rodzin, przepisy prawa, ustalone zasady współpracy oraz wypracowywane rozwiązania na rzecz pieczy zastępczej;
- wsparcie wolontariuszy w zakresie pomocy w nauce dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- szkolenia dla kandydatów na zawodowe rodziny zastępcze;
- badania kandydatów i osób pełniących funkcję rodziny zastępczej;
- szkolenia na niezawodowe rodziny zastępcze;
- szkolenie dla zawodowych rodzin zastępczych;
- zapewnienie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji (przykładowe tematy szkoleń: „Terapia schematów”, „Sposoby pracy z dzieckiem nadpobudliwym”, „Przygotowanie dziecka do adopcji”, „Profilaktyka zaburzeń psychicznych wśród dzieci i młodzieży”, „Przestymulowanie – praca z dzieckiem wrażliwym i przeciążonym sensorycznie”, „Lifecoaching dla opiekunów zastępczych”, „7 kroków do podniesienia własnej wartości u dzieci”, „Autoagresja u dzieci i jak z nią walczyć”, „Gdzie jest moje miejsce – rozmowy wokół migracji, trudności i adaptacja”, „Jak radzić sobie z dzieckiem autystycznym – całościowe zaburzenia rozwoju”, „Ben Furman KIDS’SKILLS”, „Wychowanie skoncentrowane na rozwiązaniach”, „FAS/FASD – metody pracy wspierające rozwój dziecka”, „Zespoły hiperkinetyczne ADHD u dzieci i młodzieży – jak postępować i pomóc dziecku”, „Przemoc wobec dzieci ze szczególnym uwzględnieniem przemocy seksualnej”, „Zaburzenia więzi RAD”, „Trauma i PTSD u dziecka – rozpoznanie i formy wsparcia”, „Trener treningu umiejętności społecznych”, „Siedem lekcji uważności –

webinarium”, „Plan przejścia w adopcji w praktyce rodzin pracujących z dziećmi z trudnych miejsc”.

2. Instytucjonalna piecza zastępcza

Placówki opiekuńczo-wychowawcze zobowiązane są zapewnić dzieciom całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokoić ich podstawowe potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne. Realizują przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku, umożliwiają dziecku kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, podejmują działania w celu jego powrotu do rodziny, zapewniają dostęp do kształcenia dostosowanego do wieku i możliwości rozwojowych, obejmują je działaniami terapeutycznymi oraz zapewniają korzystanie z przysługujących mu świadczeń zdrowotnych. W placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczane są dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności z przystosowaniem się do życia w rodzinie. Niemniej jednak w wyjątkowych przypadkach (stan zdrowia dziecka, obecność w placówce rodziców czy rodzeństwa) dopuszcza się umieszczenie w placówce młodszego dziecka. W tym samym czasie w placówce może przebywać łącznie nie więcej niż 14 wychowanków (w placówkach typu rodzinnego – nie więcej niż 8 lub w szczególnych przypadkach, takich jak konieczność umieszczenia rodzeństwa – nie więcej niż 10). W realizacji ww. zadań placówka współpracuje z sądem, powiatowym centrum pomocy rodzinie, rodziną, asystentem rodziny, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz z innymi osobami i instytucjami, które wspierają działania placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Praca z dzieckiem jest prowadzona zgodnie z planem pomocy sporządzonym i realizowanym przez wychowawcę we współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został on przydzielony – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną. Placówka umożliwia dziecku kontakt z bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej, i podejmuje działania w celu przywrócenia dziecka rodzinie biologicznej lub znalezienia mu rodziny adopcyjnej (pod warunkiem uregulowanej sytuacji prawnej). Placówka opiekuńczo-wychowawcza może być prowadzona jako placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego lub rodzinnego.

Tabela 6. Liczba miejsc i dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie miasta Gliwice

ROK	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci
2021	3	48	48
2022	3	48	54
2023	3	48	57
2024*	3	48	57

Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe WRiSPZ za lata 2021–2023 – stan na 31 grudnia

* Stan na 30 czerwca 2024 r.

Obecnie na terenie Gliwic funkcjonują 3 placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego, podobnie było w poprzednich latach. W 2023 r. odnotowano znaczący wzrost liczby dzieci nowo umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej – w stosunku do 2022 r. liczba dzieci nowo umieszczonych w domach dziecka wzrosła o 18. Wzrost liczby dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wynika z liczby wydanych przez sądy postanowień o zabezpieczeniu małoletnich w pieczy zastępczej, które dotyczą dzieci powyżej 10 roku życia. Małoletni umieszczani w placówkach posiadają niejednokrotnie znaczne deficyty w zakresie zdrowotnym (obniżony intelekt, zaburzenia ze spektrum autyzmu, niepełnosprawność ruchowa oraz inne), funkcjonowania społecznego (niedostosowanie społeczne, demoralizacja, karalność nieletnich oraz inne). Powyższe wiąże się z koniecznością zapewnienia małoletnim

specjalistycznych oddziaływań terapeutyczno-korekcyjnych, jak również wsparcia farmakologicznego i pomocy specjalistów (psychologa, psychiatry, pedagoga oraz innych dostosowanych do indywidualnych potrzeb małoletnich), co generuje znaczne trudności w umieszczaniu w rodzinnej pieczy zastępczej. Brak specjalistycznych rodzin zastępczych zawodowych skutkuje tym, iż kierowanie dzieci z tego typu zaburzeniami do rodzinnej pieczy zastępczej jest w praktyce niemożliwe. Na terenie województwa śląskiego funkcjonuje 14 rodzin specjalistycznych, z czego 1 z terenu Gliwic.

Liczba miejsc, którą dysponuje miasto Gliwice, jest niewystarczająca w stosunku do potrzeb w zakresie zapewnienia miejsc dla dzieci powyżej 10 roku życia w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Część dzieci umieszczonych w domach dziecka przebywa w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapeutycznych, na oddziałach szpitalnych. Miasto Gliwice podejmuje działania w kierunku dostosowania liczby miejsc w pieczy instytucjonalnej do potrzeb dzieci. Zwiększona liczba wydawanych postanowień sądowych o zabezpieczeniu dzieci w pieczy instytucjonalnej spowodowała konieczność wystąpienia do Rzecznika Praw Dziecka o wydanie pozytywnej opinii w zakresie zwiększania liczby miejsc w pieczy instytucjonalnej poprzez uruchomienie w Gliwicach nowej placówki opiekuńczo-wychowawczej. Miasto Gliwice uzyskało pozytywną opinię Rzecznika Praw Dziecka, co pozwala na podejmowanie działań związanych z budową obiektów przeznaczonych na działalność placówek.

3. Usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej

Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach prowadzi na terenie miasta 10 mieszkań, w tym 5 mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej. W 2023 r. łącznie w mieszkaniach treningowych dla wychowanków przebywało 14 osób realizujących indywidualny program usamodzielnienia. Z tej liczby 3 osobom nie przedłużono pobytu z powodu nieprzestrzegania zasad oraz regulaminu pobytu obowiązującego w mieszkaniu. Z kolei 3 inne osoby wyprowadziły się w związku z uzyskaniem lokalu z zasobów miasta Gliwice. Nie jest prowadzony monitoring dalszych losów osób, które się usamodzielniały, ze względu na brak podstaw prawnych do takiego działania. Z informacji uzyskanych od koordynatorek ds. mieszkań podczas wywiadu eksperckiego przeprowadzonego 7 sierpnia 2024 r. można wysnuć następujące wnioski:

- wychowankowie nie są w pełni przygotowani do procesu usamodzielnienia, nie są świadomi przysługujących im uprawnień, nie mają wiedzy na temat swoich finansów oraz umiejętności załatwiania swoich spraw, niektóre osoby wymagają bardzo dużego wsparcia oraz pomocy opiekunów na początkowym etapie przyjęcia do mieszkania;
- inne pojawiające się problemy wśród wychowanków to: niesprecyzowane plany na przyszłość, brak pomocy ze strony rodziny, brak motywacji do podejmowania działań, niedojrzałość emocjonalna, duży poziom lęku i niska samoocena.

Powyższe stwierdzenia nasuwają wnioski związane z realizacją procesu usamodzielniania. Jest to długotrwały proces wychowawczy, który wymaga wypracowania zasad współpracy, ale też egzekwowania tych zasad oraz wprowadzenia mierników i ewaluacji programów usamodzielniania. Zasadne byłoby, aby proces ten był dłuższy, rozpoczynał się wcześniej i obejmował programy wszechstronnie przygotowujące do samodzielnego życia. Istotne są również odpowiednie kwalifikacje i kompetencje opiekuna usamodzielniania jako osoby mającej wiedzę i umiejętności do przeprowadzenia takiego procesu.

W rodzinnej pieczy zastępczej aktualnie przebywa 35 pełnoletnich wychowanków na zasadach rodziny zastępczej, 37 pełnoletnich wychowanków opuściło pieczę zastępczą i kontynuuje naukę. Zachodzi potrzeba zatrudnienia profesjonalnych opiekunów usamodzielniania – pracowników socjalnych, którzy będą prowadzić proces usamodzielniania pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, a także wspierać wychowanków wkraczających w proces usamodzielniania, przede wszystkim tych, którzy ukończyli 17 rok życia. Ww. wychowankowie będą mogli wskazać pracowników socjalnych jako opiekunów usamodzielniania, których głównym

zadaniem będzie przygotowanie młodego człowieka do samodzielnego życia w społeczeństwie. Pracownik socjalny będzie ściśle współpracował z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i rodziną zastępczą.

Tabela 7. Informacje nt. mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków

Lp.	Informacje nt. mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków	Liczba
1.	Liczba mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej prowadzonych przez OPS Gliwice	5 mieszkań
2.	Liczba przewidzianych miejsc w mieszkaniach treningowych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	18 miejsc
3.	Liczba wychowanków przebywających w mieszkaniach treningowych w roku 2023	14 osób
4.	Liczba wychowanków przebywających w mieszkaniach treningowych – stan na 13 sierpnia 2024 r.	10 osób
5.	Liczba osób planowanych do przyjęcia do końca 2024 r.	5 osób

Źródło: Dane własne OPS – stan na 13 sierpnia 2024 r.

4. Wsparcie finansowe udzielane rodzinom zastępczym

Wykaz świadczeń obligatoryjnych i fakultatywnych przyznawanych rodzinom zastępczym na terenie miasta Gliwice:

Tabela 8. Świadczenia dla rodzin zastępczych (obligatoryjne)

Świadczenie obligacyjne	Kwota świadczenia
Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka na każde umieszczone dziecko przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów jego utrzymania w wysokości: (kwoty obowiązują od 1 czerwca 2024 r.)	1002 zł miesięcznie – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej spokrewnionej
	1517 zł miesięcznie – w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej zawodowej, rodzinie zastępczej niezawodowej lub rodzinnym domu dziecka
	w przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności przysługuje dodatek w wysokości 306 zł miesięcznie na pokrycie zwiększonych kosztów jego utrzymania

Źródło: Dane własne OPS

Tabela 9. Świadczenia dla rodzin zastępczych (fakultatywne)

Rodzaj świadczenia na dziecko	Kwota świadczenia
Dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka może zostać przyznane raz w roku	400,00 zł – do wypoczynku zorganizowanego w formie wczasów, kolonii, obozów, pobytu na zielonych szkołach trwających co najmniej 7 dni
Jednorazowe świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka	Można przyznać w wysokości nieprzekraczającej kwoty 1800,00 zł (na podstawie zarządzenia Prezydenta Miasta Gliwice)

Środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinę zastępczą niezawodową albo zawodową na czynsz, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, windę, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, koszty związane z eksploatacją i remontami, zaliczki na koszty zarządu nieruchomością wspólną, z uwzględnieniem podatku od nieruchomości i opłaty za wieczyste użytkowanie gruntów, obliczonym przez podzielenie łącznej kwoty tych kosztów przez liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu lub domu jednorodzinnym i pomnożenie przez liczbę dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność, przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, umieszczonych w rodzinie zastępczej wraz z osobami tworzącymi tę rodzinę zastępczą	Środki można przyznać w wysokości poniesionych wydatków, nie więcej niż:	400,00 zł miesięcznie dla rodziny zastępczej zawodowej, w której przebywa nie więcej niż 3 dzieci. Rodzinie zawodowej, w której przebywa co najmniej 4 dzieci, przyznaje się środki finansowe na takich samych zasadach jak rodzinnemu domowi dziecka
		200,00 zł miesięcznie dla rodziny zastępczej niezawodowej, w której umieszczono więcej niż 3 dzieci
		100,00 zł miesięcznie dla rodziny zastępczej niezawodowej, w której umieszczono od 2 do 3 dzieci
		50,00 zł miesięcznie dla rodziny zastępczej niezawodowej, w której umieszczono 1 dziecko
Prowadzący rodzinny dom dziecka otrzymuje środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka, w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinny dom dziecka na czynsz, opłaty z tytułu najmu, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, opał, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, dźwig osobowy, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, usługi telekomunikacyjne oraz związanym z kosztami eksploatacji, obliczonym przez podzielenie łącznej kwoty tych kosztów przez liczbę osób zamieszkujących w tym lokalu lub domu jednorodzinnym i pomnożenie przez liczbę dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność, przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, umieszczonych w rodzinnym domu dziecka wraz z prowadzącym rodzinny dom dziecka		
Świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego	Przyznawane raz do roku do wysokości 2000 zł – rodzina zastępcza zawodowa	
	Przyznawane raz do roku do wysokości 5000 zł – rodzinny dom dziecka (środki finansowe na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka)	
Środki finansowe na pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka są przeznaczone dla osób prowadzących rodzinny dom dziecka	Wysokość środków wynosi do 2000 zł	

Zródło: Dane własne OPS

Tabela 10. Zestawienie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych działających na terenie m. Gliwice

Typ rodziny zastępczej	Kwota podstawy wynagrodzenia	Dodatki do wynagrodzenia
zawodowa	4750 zł brutto miesięcznie	zwiększane o 200 zł brutto miesięcznie na każde kolejne dziecko za sprawowanie opieki nad więcej niż 3 dzieci i osób pełnoletnich przebywających na zasadach określonych w art. 37 ust. 2-4 i 6 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
rodzinny dom dziecka	5890 zł brutto miesięcznie	zwiększane o 200 zł brutto miesięcznie na każde kolejne dziecko za sprawowanie opieki nad więcej niż 8 dzieci
rodzina zawodowa specjalistyczna	5100 zł brutto miesięcznie	brak
rodzina zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego	5890 zł brutto miesięcznie	zwiększane o 300 zł brutto za interwencyjne przyjęcie dziecka do pogotowia rodzinnego
		do wysokości 25% otrzymywanego wynagrodzenia zwiększa się dodatek przysługujący za pobyt dłuższy niż 10 dni w miesiącu kalendarzowym więcej niż 3 dzieci lub co najmniej 1 dziecka, o którym mowa w art. 81 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
Rodzinie zastępczej niezawodowej oraz małżonkom i osobom niepozostającym w związku małżeńskim przeszkolonym do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej za czas sprawowania funkcji rodziny pomocowej podnosi się wysokość wynagrodzenia otrzymywanego z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej z 20% do 40% tego wynagrodzenia.		
Rodzinie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka za czas sprawowania funkcji rodziny pomocowej podnosi się wysokość wynagrodzenia otrzymywanego z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka z 20% na 40% tego wynagrodzenia.		

Źródło: Dane własne OPS

Tabela 11. Liczba przyznanych wynagrodzeń i koszt w latach 2021–2023

Lp.	ROK	2021		2022		2023	
		Liczba wypłaconych wynagrodzeń	Wydatki w zł	Liczba wypłaconych wynagrodzeń	Wydatki w zł	Liczba wypłaconych wynagrodzeń	Wydatki w zł
1.	Wynagrodzenia wypłacone rodzinom zastępczym zawodowym, z tego:	264	1 054 112	230	948 509	197	1 178 829

1.1.	za pełnienie funkcji zawodowej rodziny zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego	24	133 456	25	142 742	25	191 556
1.2.	za pełnienie funkcji zawodowej rodziny zastępczej specjalistycznej	-	-	-	-	10	48 158,6
2.	Świadczenie wypłacone za pełnienie funkcji rodziny pomocowej	33	9394	40	12 913	30	15 328
3.	Kwota świadczeń wypłaconych osobom zatrudnionym do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich, zgodnie z dołączoną tabelą	176	149 016	213	307 656	241	569 513
4.	Wynagrodzenia wypłacone osobom prowadzącym rodzinny dom dziecka	7	27 967	49	238 099	75	545 063

Źródło: Dane własne OPS

W ostatnich latach na terenie województwa śląskiego zanotowano pozytywny trend zwiększania się udziału dzieci przebywających w pieczy rodzinnej w stosunku do tych, które przebywają w pieczy instytucjonalnej. Niemniej jednak zasoby w ramach rodzinnej pieczy zastępczej nadal są niewystarczające i należy je sukcesywnie rozwijać.

Najczęstsze problemy występujące w obszarze pieczy zastępczej to:

- przypadki zbyt późnego diagnozowania deficytów rozwojowych dzieci (m.in. zbyt rzadkie wizyty patronażowe i krótki okres objęcia opieką położnych, utrudniony dostęp do pomocy psychologicznej i psychiatrycznej, brak systemowego wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym),
- notuje się niewystarczającą liczbę kandydatów na rodziny zastępcze,
- zachęty dla potencjalnych kandydatów na rodzinę zastępczą (np. w postaci mieszkań, kompleksowego wsparcia, w tym leczenia i terapii dzieci) można uznać za zbyt słabe,

- występują braki w zakresie standaryzacji i profesjonalizacji szkoleń kandydatów na rodziny zastępcze (szczególnie w przypadku rodzin przyjmujących dzieci ze specjalnymi potrzebami),
- poziom zasobów rodzinnych form pieczy zastępczej można określić jako niewystarczający (wśród rodzin zastępczych i RDD zdarza się przekraczanie określonej ustawą liczby dzieci, zwłaszcza wśród rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rodzin zawodowych niebędących specjalistycznymi, 75% powiatów deklaruje brak wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD, w 64% powiatów dochodzi do rozdzielania rodzeństw spowodowanego brakiem wystarczającej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej),
- stwierdza się przypadki występowania zbyt dużej liczby wychowanków w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz trafiań do placówek dzieci poniżej 10 r.ż.,
- w 89% rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego dzieci przebywają dłużej niż przewidziane w ustawie 8 miesięcy, co najczęściej spowodowane jest przewlekłością postępowań sądowych,
- w 58% badanych powiatów nie ma rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których można umieścić małe matki z dziećmi (w miastach na prawach powiatu 53%, w powiatach ziemskich 65%),
- w procesie uzawodowienia rodzin zastępczych można stwierdzić występowanie barier natury finansowej,
- większość powiatów ma na swoim terenie rodziny niezawodowe, które chciałyby się przekształcić w zawodowe, jednak jest to proces długotrwały, który może trwać nawet powyżej 3 lat,
- część rodzin zastępczych / RDD przestaje pełnić funkcję (rezygnacja rodziców lub powiatu), najczęściej z powodu trudności opiekuńczo-wychowawczych,
- liczbę rodzin pomocowych oraz osób zatrudnionych do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dzieckiem oraz pracach gospodarskich można określić jako niewystarczającą, co może prowadzić do przeciążenia i wypalenia zawodowego rodzin zastępczych (w 14% powiatów nie funkcjonowały żadne formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki, np. z powodu choroby rodziców zastępczych),
- znaczna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD oraz pieczy instytucjonalnej i rodzinach adopcyjnych wymaga specjalistycznych oddziaływań. Wskaźnik liczby dzieci, które z uwagi na stan zdrowia wymagały specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych w przeliczeniu na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł dla całego województwa 21,8.

Najczęstsze problemy występujące w obszarze pieczy zastępczej przytoczone powyżej z raportu z badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku” Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego i ujęte w „Regionalnym planie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023–2025 – diagnoza sytuacji w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim” wskazują na konieczność zintensyfikowania działań na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.

IV. Adresaci Programu

Adresatami Programu są:

- wychowankowie pieczy zastępczej,
- usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej,

- rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe i zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego oraz zawodowe specjalistyczne,
- osoby prowadzące rodzinny dom dziecka,
- pracownicy systemu pieczy zastępczej,
- mieszkańcy.

V. Realizatorzy i partnerzy Programu

Realizatorami i partnerami Programu są:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach,
- Sąd Rejonowy i Okręgowy w Gliwicach,
- Urząd Miejski w Gliwicach,
- placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- kuratorzy zawodowi i społeczni,
- organizacje pozarządowe,
- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej,
- służby miejskie,
- jednostki miejskie,
- firmy zewnętrzne.

VI. Analiza SWOT

Mocne i słabe strony systemu pieczy zastępczej w Gliwicach oraz szanse i zagrożenia

MOCNE STRONY:	SŁABE STRONY:
<ul style="list-style-type: none"> – stałe podnoszenie kwalifikacji przez pracowników ORPZ, – zapewniona oferta wsparcia dla rodzin zastępczych, – monitorowanie i dostosowywanie oferty wsparcia do potrzeb rodzin i dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, – szkolenia zarówno dla kandydatów na rodziców zastępczych, jak i dla wszystkich już funkcjonujących rodzin, – otwartość ORPZ na zawiązywanie nowych rodzin zastępczych, – dostęp do poradnictwa, – możliwość korzystania z grup wsparcia i grup samopomocowych, – polepszenie warunków finansowych rodzin zastępczych, – udostępnianie lokali (domów) na prowadzenie RDD czy rodzin zastępczych, – sieć mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków, – pomoc w uzyskiwaniu lokali mieszkalnych dla usamodzielnianych wychowanków, – opracowywanie, monitorowanie i dostosowywanie procedur do aktualnych potrzeb rodzin zastępczych i realizacji zadań pieczy zastępczej, – prowadzenie w social mediach strony poświęconej rodzinnej pieczy zastępczej. 	<ul style="list-style-type: none"> – niewystarczająca liczba miejsc w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, – niewystarczająca liczba kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej i niezawodowej, – niewystarczająca liczba rodzin zastępczych zawodowych, szczególnie rodzin zawodowych specjalistycznych oraz wykonujących zadania pogotowia rodzinnego, – lokale wykorzystywane przez rodziny zastępcze wymagają dostosowania do aktualnych potrzeb, – brak nowych wyremontowanych lokali na potrzeby pieczy zastępczej, – niewystarczająca baza lokalowa z przeznaczeniem dla kadry pracującej w pieczy zastępczej, – długotrwały pobyt dzieci w pieczy zastępczej, – rotacja pracowników pieczy zastępczej, – ograniczone środki na zatrudnienie wykwalifikowanej kadry i specjalistów do realizacji zadań w ramach systemu pieczy zastępczej, – niskie zarobki zawodowych rodzin zastępczych i pracowników systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej – deficyt rodzin wspierających, – niewystarczająca oferta wsparcia dla rodzin z dziećmi ze szczególnymi potrzebami.

SZANSE:	ZAGROŻENIA:
<ul style="list-style-type: none"> – zaangażowanie pracowników ORPZ i rodzin zastępczych w promowanie rodzinnej pieczy zastępczej, – współpraca pracowników ORPZ z miejskimi jednostkami i innymi instytucjami i organizacjami wspierającymi rodzinę i dziecko, – powołanie pełnomocnika prezydenta miasta ds. wspierania rodziny i pieczy zastępczej, – podtrzymywanie ścisłej współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, – rozwój współpracy z pracownikami sądu (sędziowie, kuratorzy), policji, straży miejskiej, – podejmowanie działań ORPZ w kierunku usprawniania komunikacji i relacji pomiędzy osobami działającymi w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej, – uzyskanie pozytywnej opinii Rzecznika Praw Dziecka w zakresie zwiększenia liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, – działania ukierunkowane na utworzenie nowej placówki socjalizacyjnej, – planowane wybudowanie dwóch nowoczesnych obiektów na potrzeby prowadzenia placówek socjalizacyjnych, – wykorzystywanie środków EFS (przez ORPZ) na poszerzanie usług kierowanych do dzieci umieszczonych w pieczy, rodzin zastępczych oraz pracowników systemu rodzinnej pieczy zastępczej, – prowadzenie kampanii na rzecz rodzicielstwa zastępczego, – współpraca podmiotów z różnych sektorów zaangażowanych we wsparcie i pomoc w zakresie pieczy zastępczej. 	<ul style="list-style-type: none"> – długotrwały proces regulowania sytuacji prawnej dziecka, – zagrożenie rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka wypaleniem zawodowym, – brak systemowych rozwiązań w zakresie dostępu do specjalistów dla dzieci oraz niewystarczająca oferta wsparcia dla rodzin z dziećmi ze szczególnymi potrzebami zdrowotnymi, – niska świadomość społeczeństwa na temat rodzicielstwa zastępczego, – zmiana świadomości młodego pokolenia w zakresie posiadania rodziny i dzieci, – niski poziom przygotowania pełnoletnich wychowanków do samodzielnego życia, – brak wystarczającego wsparcia finansowego kierowanego do rodzin z niepełnosprawnymi dziećmi, – niewystarczające środki i możliwości dofinansowania dla rodzin zastępczych i adopcyjnych z dziećmi ze szczególnymi potrzebami zdrowotnymi, – słaby dostęp do specjalistów dla dzieci ze szczególnymi potrzebami (psycholog, terapeuta, psychiatra dziecięcy, neurolog dziecięcy itp.), – niewystarczająca oferta specjalistycznych szkoleń dla rodzin zastępczych, – ograniczone możliwości umieszczenia w pieczy dzieci chorych i rodzeństw ze względu na niewystarczającą liczbę miejsc.

VII. Założenia programowe – cele, działania i wskaźniki realizacji

„Miejski program rozwoju pieczy zastępczej dla miasta Gliwice na lata 2025–2027” jest długofalowym procesem systemowych rozwiązań zmierzających do tworzenia nowych i wzmacniania już funkcjonujących rodzin zastępczych. Uwzględnia potrzebę zawiązywania rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych oraz rodzinnych domów dziecka.

Rodzinne środowisko zastępcze jest najlepszą formą opieki i wychowania dziecka z różnych przyczyn pozbawionego opieki rodziców. Umożliwia zaspokojenie indywidualnych potrzeb dziecka, w tym rozwojowych, społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych. Zadanie to wymaga systematycznego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności związanych z opieką nad dzieckiem przez osoby pełniące funkcję rodzin zastępczych. Program umożliwia podniesienie jakości wykonywanej opieki i zniwelowanie deficytów rozwojowych dzieci poprzez szeroki dostęp do szkoleń specjalistycznych, superwizji indywidualnych i grupowych, wsparcia specjalistów z zakresu psychologii i pedagogiki. Celem programu jest systematyczne zwiększanie liczby dzieci

przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w stosunku do pieczy instytucjonalnej przy jednoczesnym rozwijaniu rodzinnej pieczy zastępczej.

Deinstytucjonalizację pieczy zastępczej muszą wspierać między innymi działania inwestycyjne na rzecz rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej, profesjonalizacji zawodu rodzica zastępczego oraz wsparcia kadr i osób działających w obszarze pieczy zastępczej, również w pieczy instytucjonalnej. W myśl założeń ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego umieszczane są dzieci powyżej 10 roku życia wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Od stycznia 2021 r. w tym samym czasie w takich placówkach może przebywać łącznie nie więcej niż 14 dzieci (art. 95 ust. 1 i 3 ustawy), gdyż małe placówki pozwalają na zaspokojenie potrzeb dzieci w sposób bardziej indywidualny. Z uwagi na to zakładane jest uruchomienie specjalistycznej placówki dla dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Realizacja programu ma również na celu wsparcie rodzin i dzieci poprzez szeroko rozumianą współpracę z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny. Założenia programu wymagają specjalistycznej kadry pomocowej, zaangażowania i współpracy w realizację założeń programu przez instytucje, a także nakładu środków finansowych.

Misja programu (cele strategiczne):

1. rozwój i profesjonalizacja rodzinnej pieczy zastępczej,
2. doskonalenie systemu pieczy zastępczej i rozwój warunków do indywidualnej pracy z dzieckiem,
3. wzmocnienie systemu pieczy zastępczej poprzez wsparcie rodzin zastępczych i pracowników systemu pieczy zastępczej.

Cele operacyjne programu

Cele operacyjne		Realizatorzy
Cel operacyjny 1	Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym rodzin zawodowych specjalistycznych i rodzinnych domów dziecka	Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach, Urząd Miejski w Gliwicach
Cel operacyjny 2	Wspieranie istniejących form rodzinnej pieczy zastępczej w prawidłowym wypełnianiu ich funkcji	
Cel operacyjny 3	Rozwój usług ukierunkowanych na wsparcie i indywidualną pracę z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej	
Cel operacyjny 4	Rozwój usług ukierunkowanych na wsparcie procesu usamodzielniania pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej	
Cel operacyjny 5	Promowanie rodzicielstwa zastępczego i pozytywnego wizerunku rodzinnej pieczy zastępczej	

Cele operacyjne, działania i wskaźniki realizacji, realizatorzy programu

Cel operacyjny 1. Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym rodzin zawodowych specjalistycznych i rodzinnych domów dziecka				
Numer działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość docelowa (do osiągnięcia do 2027 r.)
Działanie 1.1.	Tworzenie niezawodowych i zawodowych	Liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych niezawodowych	OPS, UM	Co najmniej 6 rocznie

	rodzin zastępczych, w tym zawodowych specjalistycznych i rodzinnych domów dziecka	i zawodowych, w tym zawodowych specjalistycznych		
Działanie 1.2.	Prowadzenie kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze	Liczba przeprowadzonych kwalifikacji kandydatów na rodziny niezawodowe i zawodowe	OPS	Co najmniej 6 rocznie
Działanie 1.3.	Pozyskiwanie i przygotowanie lokali przeznaczonych na potrzeby prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej	Liczba zmodernizowanych lokali przeznaczonych na potrzeby rodzin zawodowych	OPS, UM, ZGM	Co najmniej 1 lokal rocznie
Działanie 1.4.	Organizowanie cyklicznych szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze	OPS	Co najmniej 2 rocznie
Działanie 1.5.	Organizowanie imprez, wydarzeń integracyjnych dla rodzin zastępczych	Liczba imprez / wydarzeń integracyjnych	OPS, UM	Co najmniej 2 rocznie

Cel operacyjny 2. Wspieranie istniejących form rodzinnej pieczy zastępczej w prawidłowym wypełnianiu ich funkcji				
Numer działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość docelowa (do osiągnięcia do 2027 r.)
Działanie 2.1.	Objęcie rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka objętych wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej	OPS	Co najmniej 150 rodzin
Działanie 2.2.	Prowadzenie poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego dla rodzin zastępczych i dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka oraz liczba dzieci objętych wsparciem psychologa Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka i dzieci objętych wsparciem pedagoga	OPS	Co najmniej 80 rodzin Co najmniej 30 rodzin

Działanie 2.3.	Zapewnienie superwizji dla rodzin zastępczych	Liczba rodzin zastępczych korzystających z superwizji	OPS	Co najmniej 15 rodzin
Działanie 2.4.	Organizowanie szkoleń mających na celu podnoszenie kompetencji i umiejętności wychowawczych rodzin zastępczych oraz osób prowadzących rodzinny dom dziecka	Liczba szkoleń zorganizowanych przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej dla rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka, które brały udział w szkoleniach	OPS	Co najmniej 3 szkolenia rocznie Co najmniej 15 rodzin
Działanie 2.5.	Zapewnienie rodzinom zastępczym, prowadzącym rodzinne domy dziecka oraz dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej wsparcia w formie treningów i warsztatów, takich jak TUS, TUW, TZA, bajkoterapia, relaksacja, rękodzieło	Liczba zrealizowanych treningów i warsztatów Liczba rodzin zastępczych, prowadzących rodzinny dom dziecka i liczba dzieci biorących udział w warsztatach, treningach	OPS	Co najmniej 4 rodzaje rocznie Co najmniej 15 rodzin rocznie
Działanie 2.6.	Rozwój form wsparcia dla rodzin zastępczych w zakresie wolontariatu, osób do pomocy przy pracach gospodarskich oraz rodzin pomocowych	Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka objętych pomocą wolontariuszy Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinny dom dziecka objętych pomocą osoby przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich	OPS	Co najmniej 5 rodzin rocznie Co najmniej 15 rodzin
Działanie 2.7.	Zapewnienie konsultacji psychiatrycznych dla dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	Liczba dzieci, które skorzystały z konsultacji u lekarza psychiatry współpracującego z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej	OPS	Co najmniej 25 dzieci rocznie
Działanie 2.8.	Zapewnienie możliwości nieodpłatnego korzystania przez rodziny zastępcze	Liczba rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka, które skorzystały z nieodpłatnych biletów/wejściówek do	OPS	Co najmniej 30 rodzin

	zawodowe i prowadzących rodzinne domy dziecka z obiektów rekreacyjnych, atrakcji miejskich	obiektów rekreacyjnych i atrakcji miejskich		
Działanie 2.9.	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i zapewnienie wsparcia pracownikom realizującym zadania w obszarze pieczy zastępczej	Liczba pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, którzy uczestniczyli w szkoleniach/konferencjach Liczba pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, którzy uczestniczyli w superwizjach	OPS	Co najmniej 15 pracowników rocznie Co najmniej 5 pracowników rocznie
Działanie 2.10.	Utworzenie czwartej placówki opiekuńczo-wychowawczej na terenie Gliwic	Liczba utworzonych nowych miejsc dla wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej	OPS	Co najmniej 14 miejsc

Cel operacyjny 3. Rozwój usług ukierunkowanych na wsparcie i indywidualną pracę z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej

Numer działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość docelowa (do osiągnięcia do 2027 r.)
Działanie 3.1.	Diagnozowanie i monitorowanie problemów dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Liczba sporządzonych diagnoz psychofizycznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	OPS	Co najmniej 25 rocznie
Działanie 3.2.	Udzielanie specjalistycznego wsparcia dostosowanego do potrzeb dzieci i młodzieży	Liczba dzieci korzystających ze specjalistycznego wsparcia terapeutycznego	OPS	Co najmniej 40 rocznie
Działanie 3.3.	Poszerzanie oferty usług specjalistycznych dla wychowanków pieczy zastępczej	Liczba usług specjalistycznego wsparcia (pedagogiczne, psychologiczne, psychiatryczne itp.)	OPS	Co najmniej 3 rodzaje usług

Cel operacyjny 4. Rozwój usług ukierunkowanych na wsparcie procesu usamodzielniania pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej

Numer działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość docelowa (do osiągnięcia do 2027 r.)
Działanie 4.1.	Udzielanie wsparcia usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej w formie	Liczba wychowanków, którzy skorzystali ze specjalistycznego poradnictwa	OPS	Co najmniej 50 w ciągu roku

	specjalistycznego poradnictwa			
Działanie 4.2.	Szkolenia/ instruktaże/ poradnictwo przygotowujące rodziny zastępcze i pracowników systemu pieczy zastępczej do pełnienia roli profesjonalnego opiekuna usamodzielnienia	Liczba szkoleń/ instruktaży/ poradnictwa przygotowujących rodziny zastępcze i pracowników systemu pieczy zastępczej do pełnienia roli profesjonalnego opiekuna usamodzielnienia	OPS	Co najmniej 1 rocznie
Działanie 4.3.	Rozwój działań diagnostycznych usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w celu dostosowania ścieżki usamodzielnienia do indywidualnych potrzeb i predyspozycji wychowanka	Liczba przeprowadzonych diagnoz sytuacji, możliwości i potrzeb wychowanków, poprzedzających zawarcie IPU	OPS	Co najmniej 10 w ciągu roku
Działanie 4.4.	Objęcie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej wsparciem w postaci treningów umiejętności/ rozwoju kompetencji/ szkoleń	Liczba przeprowadzonych treningów umiejętności/rozwaju kompetencji/szkoleń skierowanych do usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej Liczba usamodzielnianych wychowanków, którzy skorzystali z treningów umiejętności/rozwaju kompetencji/szkoleń	OPS	Co najmniej 20 treningów Co najmniej 15 wychowanków
Działanie 4.5.	Wsparcie usamodzielnianych wychowanków w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych	Liczba usamodzielnianych wychowanków przebywających w mieszkaniach treningowych Liczba usamodzielnianych wychowanków, którzy otrzymali mieszkanie z zasobów gminy	OPS	Co najmniej 15 wychowanków rocznie Co najmniej 4 wychowanków rocznie

		Liczba miejsc w mieszkaniach treningowych przeznaczonych dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej		Co najmniej 18 miejsc
--	--	---	--	-----------------------

Cel operacyjny 5. Promowanie rodzicielstwa zastępczego i pozytywnego wizerunku rodzinnej pieczy zastępczej				
Numer działania	Nazwa działania	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość docelowa (do osiągnięcia do 2027 r.)
Działanie 5.1.	Realizacja wydarzeń na rzecz rodzinnej pieczy zastępczej i kształtowania pozytywnego wizerunku rodzicielstwa zastępczego	Liczba zorganizowanych spotkań/konferencji/pikników/eventów	OPS, UM	Co najmniej 5 rocznie
Działanie 5.2.	Promowanie rodzicielstwa zastępczego w mediach społecznościowych	Liczba zamieszczonych postów w mediach społecznościowych dot. rodzicielstwa zastępczego Liczba osób obserwujących stronę rodzinnej pieczy zastępczej w Gliwicach w mediach społecznościowych	OPS	Co najmniej 25 rocznie Co najmniej 100 obserwujących
Działanie 5.3.	Promowanie rodzicielstwa zastępczego w mediach	Liczba publikacji prasowych, w tym artykułów, wystąpień w radiu i TV, oraz liczba punktów wyświetleń na billboardach	OPS	Co najmniej 6 rocznie
Działanie 5.4.	Organizacja konkursów/dobrych praktyk promujących rodzinną pieczę zastępczą	Liczba działań na rzecz promocji pieczy zastępczej przeprowadzonych w formie konkursów, dobrych praktyk	OPS, UM	Co najmniej 6 rocznie

VIII. Plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej

Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej w Gliwicach przewiduje tworzenie spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych, w tym zawodowych specjalistycznych i rodzinnych domów dziecka poprzez pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie kandydatów na rodziny zastępcze. Pozyskiwanie kandydatów odbywać się będzie poprzez prowadzenie miejskich kampanii promujących rodzicielstwo zastępcze oraz kształtowanie wśród mieszkańców Gliwic świadomości na temat rodzicielstwa zastępczego i jego pozytywnego wizerunku. Rozwój rodzinnej

pieczy zastępczej obejmuje także pozyskiwanie i przygotowywanie lokali przeznaczonych na potrzeby prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej oraz dostosowanie siedziby organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do prowadzenia szerokiego i wszechstronnego wsparcia diagnostycznego, terapeutycznego i integrującego środowiska działające w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej.

IX. Limity rodzin zastępczych

Ustala się następujące limity zawodowych rodzin zastępczych:

- W 2025 r. nie więcej niż 29 rodzin.
- W 2026 r. nie więcej niż 33 rodziny.
- W 2027 r. nie więcej niż 36 rodzin.

X. Plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej

W pierwszym roku od uzyskania zezwolenia na prowadzenie czwartej placówki opiekuńczo-wychowawczej planuje się ograniczenie liczby miejsc w jednej z funkcjonujących placówek z 16 do 15, a następnie kolejno co 2 lata o 1 miejsce. Mając na względzie zakładany plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji, planuje się stopniowe ograniczenie liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie Gliwic.

XI. Źródła finansowania programu

Zadania wynikające z „Miejskiego programu rozwoju pieczy zastępczej dla miasta Gliwice na lata 2025–2027” będą finansowane ze środków budżetu Miasta Gliwice oraz środków pozyskanych z innych źródeł zewnętrznych.

Wśród źródeł finansowania zakłada się wykorzystanie środków UE: Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021–2027. Działanie 7.7. Wsparcie rodziny, dzieci i młodzieży oraz deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej.

XII. Monitoring i ewaluacja programu

W Programie przy celach operacyjnych określono wskaźniki realizacji dla poszczególnych działań. Zakłada się, że ich poziom będzie monitorowany co najmniej raz na rok. Na podstawie zebranych danych zostaną sporządzone raporty monitoringowe. Informacje ujęte w tych raportach planuje się wykorzystać w raporcie ewaluacyjnym. Koordynatorem procesu monitoringu Programu będzie Ośrodek Pomocy Społecznej w Gliwicach. Dodatkowo, na potrzeby opracowania raportów monitoringowych, zostaną wykorzystane poniższe źródła danych zastanych:

- zasoby własne Ośrodka Pomocy Społecznej w Gliwicach,
- sprawozdania pochodzące z monitoringu realizowanych projektów unijnych,
- sprawozdania WRiSPZ,
- bank danych lokalnych GUS.

XIII. Załącznik: Karta monitoringu realizacji Programu

Karta monitoringu realizacji Programu

Cel operacyjny.....

Jednostka.....

Monitoring za rok

1) Wskaźniki realizacji

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość za.....rok	Wartość docelowa (do osiągnięcia do 2027 r.)